

Rezumatul tezei de doctorat:

„Problema cuvântului în orizontul hermeneuticii filosofice”

Cuprins:

Introducere	5
1. Cuvântul ca problemă semiotică/semiologică	5
<i>1.1. Cuvântul între lucru și semn.</i>	5
1.1.1. Problematika cuvântului	5
1.1.2. Problematika cuvântului la Platon	11
1.1.3. Semiotica augustiană	16
1.1.4. Semnul în contextul cunoașterii	19
<i>1.2. Cuvântul ca semn lingvistic</i>	24
1.2.1. Structura triadică a semnului la Peirce	24
1.2.2. Semnul lingvistic la Saussure	26
1.2.3. Întâietatea cuvântului față de celelalte semne	30
1.2.4. Natura dialogală a cuvântului	34
2. Deschideri hermeneutice	39
<i>2.1. Problematika hermeneuticii</i>	40
2.1.1. Începuturile problemei hermeneuticii	40
2.1.2. Întemeierea domeniului hermeneutic	44
2.1.3. Universalitatea problemei hermeneutice	46
2.1.4. Dimensiunea ontologică a hermeneuticii	49
2.1.5. Hermeneutika filosofică a lui H.-G. Gadamer	53
<i>2.2. Lingualitatea experienței hermeneutice</i>	60
2.2.1. Dialogul hermeneutic	60

2.2.2. Unitatea dintre interpretare și înțelegere	61
2.2.3. Lumea linguală	67
2.2.4. Unitatea naturii limbii și a naturii omului	75
2.2.5. Aspectele hermeneutice ale limbii	78
3. Cuvântul ca survenire a lucrului și a adevărului	82
3.1. Cuvântul între lucru și concept	82
3.1.1. Problematika hermeneutică a cuvântului	82
3.1.2. Funcțiile limbii și misterul trinității	86
3.1.3. Formarea conceptuală călăuzită de limbă – unitatea dintre cuvânt și gând	90
3.1.4. Cuvântul ca fundament al experienței mundane	96
3.2. Cuvântul între concept și adevăr	102
3.2.1. Comprehensiune și lingualitate	102
3.2.2. Trăvialul hermeneutic ca surprindere a adevărului	106
3.2.3. Resemnificarea gadameriană a cercului hermeneutic	109
3.2.4. Limba ca survenire a ființei și a adevărului	114
4. Metafora – survenirea noului în limbă	121
4.1. Critica metaforicității limbajului la J. Derrida	122
4.1.1. Metafora ca eroziune și ștergere a sensului original	122
4.1.2. Reînsuflețirea metaforei	125
4.1.3. Logosul occidental ca formă universală	127
4.1.4. Metafora metaforei	130
4.1.5. Sensibil și non-sensibil în metaforă	133
4.1.6. Explicitul și implicitul metaforei	136
4.2. Productivitatea limbajului metaforic la P. Ricoeur	139
4.2.1. Poetic și metafizic în metaforicitate	139
4.2.2. Analogia și metafora	142
4.2.3. Diferența dintre discursul metaforei și al teologiei	145
4.2.4. „Meta-foric” și „meta-fizic”	150
4.2.5. Lexicalizarea sensului metaforic	153
4.2.6. Explicit și implicit în metaforă	155

5. Metaforicitatea științifică și filosofică	158
5.1. Schimbarea de paradigme științifice ca operare linguală-metaforică	158
5.1.1. Adevăr epistemologic și adevăr hermeneutic	158
5.1.2. Revoluțiile științifice: schimbări de viziune și percepție asupra lumii	162
5.1.3. Incompatibilitatea paradigmelor științifice vechi cu cele noi	167
5.1.4. Schimbarea de paradigmă – schimbarea experienței linguale a lumii	169
5.1.5. Istoria ca fundament al survenirii adevărului	172
5.2. Limbajul filosofic-metaforic	174
5.2.1. Necesitatea metaforicității limbajului	174
5.2.2. Câștigul de sens al metaforicității	178
5.2.3. Dualitatea câmpului referențial în procesul metaforic	180
5.2.4. Metaforicitatea filosofică	184
5.2.5. Limbajul filosofic ca survenire a lumii prin cunoaștere	186
Încheiere. Concluzii	194
Bibliografie	202
Abstract	209

Cuvinte cheie:

Hermeneutică filosofică, limbaj filosofic, metaforă, analogie, cunoaștere, revoluție științifică, experiență linguală, cuvânt, gândire filosofică, gândire științifică, semiotică, semiologie, structuralism, concept, adevăr, semn, semnificație, ființă, cerc hermeneutic, știință exactă, științe umane, natura limbii, uzură, ontologic, comprehensiune, logos, inteligibilitate, paradigmă, viziune, lexicalizare, câmp referențial, referent, referențialitate, referință, limbă, cunoaștere, reprezentare.

Sinteze ale părților principale:

Cercetarea de față analizează parcursul teoretic al conceptului „cuvântului” de la începuturile tematizării sale și până în hermeneutica filosofică. Acest parcurs indică în mod constant și reliefează deosebit de clar modalitatea în care limbajul filosofic aduce cunoaștere și creionează caracterele conceptuale ale realității. Analiza „cuvântului”, prin cercetarea problemei metaforicității limbajului filosofic, pune în evidență aportul de cunoaștere realizat de către această gândire sau acest limbaj. Urmărind modificările și cotiturile în concepția supra cuvântului reușim să demonstrăm cum este posibilă productivitatea cognitivă și științifică a limbajului filosofic. Cercetarea reușește să scoată în evidență modalitatea prin care limbajul filosofic face referire la ceva real și prin urmare inițiază și produce cunoașterea. Cercetarea se axează simultan pe unitatea gândire/limbaj, cuvânt-gând, și pe procesul metaforicității de tip filosofic pentru a indica plusul de cunoaștere al filosofiei.

În prima parte analizăm din punct de vedere semiotic/semiologic problema cuvântului. Cum s-a constituit și conceptualizat problematica cuvântului de la Platon și până la Bakhtin.

La început, la Platon, cuvântul indica esența intimă a lucrurilor și ființelor prin numire. Cuvântul devine semn lingvistic pentru prima dată la Sfântul Augustin. În acest punct începe cercetarea semiotică. Problematika cunoașterii abordează cuvântul tot ca semn dar îl subordonează ideilor. Cuvântul folosește doar ca mediu de transmitere a cunoștințelor. O dată cu F. de Saussure cuvântul, ca semn lingvistic, își dobândește independența față alte teme: problematica ontologică și problematica epistemologică. Semnul lingvistic devine elementul de bază al oricărei științe, astfel încât semiologia saussureană se dorea a se constitui într-o teorie generală a științelor. Semnul lingvistic își dobândește întâietatea față de celelalte semne la R. Barthes. Căci orice semn sau sistem semnificant de semne are și posedă o semnificație doar în virtutea limbii. Limba se află la baza tuturor celorlalte semne, ea oferă sens și semnificație. Cuvântul este cel ce oferă semnificație. O perspectivă diferită asupra problematicii cuvântului este dată de Bakhtin. Pentru el nu există limbajul ca sistem stabil de forme normative: aceasta este doar o abstractizare științifică, dar care nu dă seama de natura reală a limbii. Limbajul este un proces de continuă devenire a cărui mediu este socialul. Realitatea mereu schimbătoare a limbii se regăsește în dialog. Prin urmare, dacă cuvântul este în continuă devenire și își are realitatea în dialog, deci în social, rezultă că limba este o viziune concretă asupra lumii. Cuvintele și limba sunt vii, se schimbă mereu.

În a doua parte ne aplecăm asupra problemelor hermeneutice și a constituirii hermeneuticii

filosofice. Care este poziția și „funcția cuvântului” în cadrul tematizării gadameriene a limbii. Vom analiza răsturnarea tematică care face din lume o realitate lingual constituită.

Problema interpretării a devenit critică odată cu necesitatea interpretării scrierilor autorilor clasici ai perioadei antice greco-romane și apoi mai ales în interpretarea conținutului Bibliei, a interpretării corecte a conținutului Sfintei Scripturi, și a punerii de acord a Vechiului și a Noului Testament. În secolul XVII o serie de tratate hermeneutice își fac apariția, conținând reguli și prescripții ce trebuie aplicate în vederea obținerii sensului exact al interpretării, astfel încât hermeneutica se dorea a fi un organon al științelor apărute după Renaștere.

Aporturile lui Schleiermacher realizează ruptura definitivă a hermeneuticii de un domeniu anume sau o preocupare specifică și o întemeiază ca și Teorie Generală a Interpretării. Autori ca Dilthey, Droysen, au oferit o critică a rațiunii istorice pe care au încercat să o stabilească ca și fundament al științelor spiritului. În secolul XX universalitatea hermeneuticii este pusă în evidență prin lucrările unor filosofi ca Heidegger, Gadamer, P. Ricoeur, Habermas, etc. În ce măsură procesul interpretării este cuprins și face parte integrantă din fenomenul general uman al înțelegerii, fenomen pe care se bazează însăși cultura umană, de la științe exacte la științe umane, la artă, la fenomenul experimentării ca atare a vieții.

Fundamentarea survenirii realității în limbă face din hermeneutică unul din domeniile fundamentale ale filosofiei și științelor umane. Lumea și experiența sunt lingual constituite pentru om. Prin urmare problematica hermeneutică devine centrală în cadrul culturii.

În a treia parte cercetăm funcțiile cuvântului ca și survenire a lucrului și a adevărului. În ce măsură formarea conceptuală este călăuzită de limbă iar accesul la lucru și adevăr se realizează prin medierea cuvântului.

Identitatea dintre limba lucrurilor și natura însăși a lor este dialectica ce este descătușată în vederea sublinierii survenirii adevărului prin limbă. Dacă natura lucrurilor și limba lucrurilor se suprapun, atunci înseamnă că limba este purtătoarea adevărului.

Omul, limba și lumea sa sunt date simultan. Limba este o cuprindere prealabilă a ființei, în generalitatea ei, în infinitatea posibilă a ei. Limba face posibilă survenirea ființei infinite constant în conștiința finită, prin miracolul rostirii.

În a patra parte indicăm procesul care duce la productivitatea cognitivă și la aspectul referențial al metaforei filosofice. Cum se poate avansa în cunoaștere, chiar și în cea științifică, prin medierea gândirii, și deci a limbajului, metaforico-filosofic.

Problematica metaforicității limbajului filosofic deschide calea spre stabilirea postulatelor ontologice și cognitive ale metaforei de tip filosofic. Doar din acest loc se poate reface legătura

existentă dintre limbajul filosofic, cunoaștere și lume.

În a cincea parte cercetăm procesul revoluțiilor științifice și tragem concluziile cu privire la limbajul „metaforico-filosofic” ca element ce permite surprinderea a ceva nou în domeniul conceptual. Cum se realizează surprinderea noului și cum acest proces generează noi descrieri ale lumii, care se constituie ca și baza unor noi cercetări științifice. În această ultimă parte tragem concluziile cu privire la dimensiunea cognitivă și ontologică a limbajului filosofic pe baza cercetării problemei cuvântului în orizontul hermeneuticii filosofice. Limbajul filosofic reprezintă survenirea lumii prin cunoaștere.

Conducător științific: Prof. univ. dr. Veress Carol.

Doctorand: Lengyel Attila